

Irir Morina, Kryeshef i AKMM-së

Problematikat kryesore mjedisore që identifikohen nga Raporti për gjendjen e Mjedisit

AKMM, pasi ka grumbulluar të dhënat mjedisore nga institucionet e ndryshme, kompanitë, operatorët, ndërmarrjet etj, për përpilimin e Raportit për Gjendjen e Mjedisit, dhe pasi i ka përpunuar këto të dhëna, ka identifikuar edhe problemet kryesore mjedisore në Kosovë.

Zbrazëtira ligjore:

- Mungesa e disa ligjeve bazë si Ligjit për Vlerësimin e Ndikimit ne Mjedis, Ligjit për Vlerësim Strategjik Mjedisor, Ligjit për IPPC etj,
- Transpozimi i pjesërishtëm i ligjeve tona me Direktivat e BE-së,
- Mungesa e strategjisë për monitorimin e mjedisit, strategjisë së biodiversitetit, mungesa e planeve të veprimit për problemet themelore mjedisore,
- Definimi jo i qartë i kompetencave të institucioneve sipas ligjit etj

Menaxhimi i Mjedisit

- Numri i vogël i institucioneve menaxhuese të mjedisit,
- Mungesa e planeve menaxhuese për zonat e mbrojtura,
- Implementimi jo i kënaqshëm i ligjeve ekzistuese,
- Mos respektimi i ligjit nga institucionet menaxhuese te mjedisit,
- Definimi jo i qartë i kompetencave të organeve menaxhuese mjedisore,
- Centralizimi i menaxhimit te mjedisit

Mungesa e fondeve

- Numri i vogël i projekteve në lëmin e mbrojtjes së mjedisit,
- buxheti i limituar për mjedisin,
- Mungesa e ekofondit dhe fondeve tjera mjedisore,
- Menaxhimi jo efikas i fondeve ekzistuese,
- Mungesa e mekanizmave për thithjen e fondeve ndërkombëtare etj.

Monitorimi i mjedisit

- Mungesa e sistemit të monitorimit të ujit (monitorimi i pjesërishtëm),
- Mungesa e plote e sistemit të integruar të monitorimit të ajrit,
- Mungesa e plote e sistemit të monitorimit të dheut,
- Mungesa e softuerëve Corinair,
- Mungesa e laboratorëve mobile monitoruese etj.

Menaxhimi me mbeturinat

- Raporti identifikon se gjendja ne deponitë e Kosovës nuk është e mirë,
- Numër i madhe i deponive të egra,
- Mungesa e mekanizmave efikase për grumbullimin dhe seleksionimin e mbeturinave,
- Mungesa e riciklimit të mbeturinave.

- Inkasimi i ulet për shërbimet e grumbullimit të mbeturinave

Mungesa e të dhënave

- Nuk ka bazë të të dhënave për ujin, ajrin, dheun, mbeturinat, vajrat, mbeturinat tjera industriale etj.
- Mungesë të regjistrave EPR,
- Mungesë së të dhënave për çështje të caktuara mjedisore.

Shfrytëzimi i resurseve natyrore

- Shfrytëzim të pa pakontrolluar të inerteve nga shtretërit e lumenjve,
- Numër të madh të gurëthyesve,
- Prerje ilegale të pyjeve,
- Shfrytëzim pa kriter të resurseve ujore,
- Shfrytëzim të pa paqëndrueshëm të resurseve minerale,
- Mungesë e iniciativave dhe projekteve për shfrytëzimin e resurseve të ripërtrishme.

Shfrytëzimi i hapësirës

- Ndryshimi i destinimit të shfrytëzimit të tokës,
- Zgjerimi i vendbanimeve,
- Zgjerimi i komunikacionit rrugor,
- Krijimit të zonave të reja industriale,
- Fragmentimi i parcelave etj.

Bashkëpunimi me publikun

- Numri i vogël i broshurave informative,
- Mospërfshirja e publikut në vendimmarrje,
- Përfshirja e vogël e publikut në debate për çështje mjedisore,
- Mungesa e qendrave informative mjedisore,
- Mungesa e zyrave informative në zonat e mbrojtura

Probleme tjera:

- Mungesa e impianteve për trajtimin e ujërave të zeza,
- Mungesa e ekspertëve për lëmi të caktuara mjedisore,
- Bashkëpunimi jo i mjaftueshëm në mes të institucioneve,
- Mungesa e hulumtimeve shkencore në fushën e mjedisit,
- Mungesa e programeve kualitative mjedisore në institucionet arsimore të Kosovës etj.

Fakte ne shifra për Mjedisin e Kosovës të nxjerra nga ky raport

Ajri dhe ndryshimet klimatike

- Ne territorin e Kosovës (Prishtine, Mitrovice, Obiliç) gjatë periudhës 2004-2007, ne disa raste është shënuar tejkalim i vlerave maksimale të lejuara të blozës, pluhurit dhe SO₂.
- Vetëm përmes KEK-ut, Kosova i kontribuon ngrohjes globale me rreth 5.5 milion ton CO₂ brenda vitit. Vlerësohet se po aq sasi e CO₂ lirohet brenda një viti edhe nga komunikacioni dhe burimet tjera.

Uji

- 70 % e popullatës se Kosovës, furnizohet me ujë nga ujësjellësit publik.
- Rreth 92 % e popullatës nëpër qytete pinë ujë të kloruar.
- Rreth 60 % e popullatës rurale pinë ujë nga pusët ku vetëm 1.2 % e tyre klorohen
- Rreth 30 % e popullatës ka qasje ne rrjet te kanalizimit.

Mbeturinat

- Derisa rreth 90 % e popullsisë urbane mbulohet me mbledhjen e organizuar të mbeturinave, popullsia e zonat rurale mbulohet me vetëm rreth 10 %.
- Sasia mesatare e gjenerimit të mbeturinave në Kosovë sillet rreth 2 kg./kokë banori në ditë.

Pylltaria dhe Biodiversiteti

- Vetëm gjatë vitit 2007, rreth 6.682 ha e pyjeve të Kosovës është përfshirë nga zjarri. (Vlera e humbur e masës drusore në këmbim me euro është 2.942.338).
- Nga prerjet ilegale te pyjeve mesatarisht gjatë vitit Kosova humb 10.471 m³ dru. Rreth 222.000 m³ të drurit teknik dhe drurit për djegie, eksploatohet nga të dyja sektorët në vit. Ndërkohë që shtimi vjetor i masës drusore të pyjeve të Kosovës është 116.500 m³/vit, kurse pyllëzimet mesatare vjetore në Kosovë janë rreth 240 ha.
- Ne periudhën Kohore 2004-2007, në Kosove është shtuar numri i zonave te mbrojtura (mbi 20 zona te reja), por njëkohësisht është rritur ndikimi ne këto zona . (Ndërtimet ne Mirushe, Fshati turistik në Prevallë etj).

Bujqësia

- Përderisa dendësia e banimit në Kosovë është rreth 204 banorë /km², sipërfaqja e tokës bujqësore për kokë banori është vetem rreth 0.15-0.18 ha tokë. Që është shumë më e vogël krahasuar me mesataren e BE-së (0.52 ha/banorë).
- Vlerësohet se qindra hektarë në vit të tokës bujqësore konvertohen në tokë ndërtimore.
- Mesatarisht rreth 4 milion e 800 mije kilogram pesticideve perdoren brenda vitit, ne Kosove, mirepo ende nuk ka program specifik të monitorimit të përdorimit të pesticideve dhe te plehrave kimike.

Energjia

- Krahasuar me vitin 2004 konsumi i energjisë së përgjithshme në Kosovë është rritur për 18 %.

- Në konsumin e përgjithshëm të energjisë(2003-2006) nafta dhe nënproduktet e saj janë kontribuuesit kryesor me rreth 60%, energjia elektrike me 25,87 %, druri me rreth 20 %, thëngjilli me 2,67 %, ngrohja qendrore me rreth 1% dhe energjia solare me 0.1 %.
- Edhe pse vlerësohet se Kosova ka potencial për prodhimin të energjisë elektrike nga burimet e energjisë alternative, vetëm 2 % e energjisë elektrike prodhohet nga këto burime, ndërsa 98 % e energjisë elektrike prodhohet nga thëngjilli.

Transporti

- Kosova ka rreth 200 mijë automjete të regjistruara.
- Mesatarisht në vit regjistrohen rreth 17 mijë automjete të reja.
- Në periudhën 2005-2006, numri i fluturimeve nga aeroporti i Prishtinës ka arritur në rreth 5000 fluturime për vit. (Një ilustrim i thjeshtë: një aeroplan i tipit Boeing 707 shpenzon për 8 orë fluturim sasinë e oksigjenit që e prodhojnë rreth 25 mijë hektarë pyje).

Shëndeti publik

- Numri i rasteve me sëmundje ngjitëse dhe me epidemi në Kosovë, është ende në shkallë të lartë. Vetëm me diarre akute gjatë vitit 2005 kanë qenë rreth 40 mijë raste kurse gjatë vitit 2006 rreth 43 mijë. Numri i rasteve me pneumoni gjatë periudhës 2005-2006 ka qenë rreth 17 mijë. Rreth 100 raste në vite evidentohen me Tularemi ndërsa me shume se 1000 raste me TBC.
- Vetëm në QKU, në vitin 2005 janë regjistruar mbi 3000 raste të sëmundjeve të sistemit të frymëmarrjes, ndërsa në vitin 2006, rreth 3 mijë e 500 raste. Po ashtu në vitin 2005, janë regjistruar mbi 2150 raste të sëmundjet infektive dhe parazitare, ndërsa në vitin 2006 rreth 2540 raste. Kjo tregon se rastet sëmundjet që janë të lidhura me problemet e mjedisit janë në rritje.
- Kosova ka nivelin më të lartë të vdekjeve të foshnjave të porsalindura në Evropë me rreth 19 ‰, ku e 63 % e këtyre vdekjeve janë pasojë e sëmundjeve infektive.

Shoqëria civile

- Në Kosovë për dallim nga viti 2002-2006, është dyfishuar numri i OJQ-ve, aktive mjedisore por janë zvogëluar donacionet për mjedisin. Në rreth 50 % të komunave të Kosovës nuk ka asnjë OJQ mjedisore aktive. Shumica e OJQ-ve karakterizohen me staf të vogël dhe të pa specializuar, me mungesë kushteve dhe pajisjeve për veprim, profilizim jo të qartë etj.

Edukimi Mjedisor

- Edhe përkundër faktit se niveli i përfshirjes së mbrojtjes së mjedisit në planin programor arsimor-edukativ si në arsimin e ulët ashtu edhe në studimeve bazë dhe studimeve posdiplomike ka shënuar rritje të theksuar, numri dhe kualiteti i këtyre plan-programeve ende nuk i kënaq nevojat dhe kërkesat që dalin përballë problemeve të mëdha mjedisore që ka Kosova.